25/04/2023

Αθέατες πλευρές του Φιλελληνισμού

/ Γνώμες

Γράφει ο Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού

«Δεν μπορώ να αναγνωρίσω σε αυτούς την εικόνα των αρχαίων Ελλήνων που διδάχτηκα στη Δύση».

Αυτά είναι περίπου τα λόγια του Άγγλου μισσιοναρίου (ιεραποστόλου ξένου προτεσταντικού Δόγματος) Isaak Lowndes κατά τη διέλευσή του από την Κόρινθο το 1820. Εκτός όμως από αυτή την αντίφαση μεταξύ αρχαίων Ελλήνων και Νεοελλήνων, την αδιαμφισβήτητη φιλική διάθεση των Ευρωπαίων περιόριζε σημαντικά η σχέση του Ελληνισμού με την **Ορθοδοξία** που υποστασίωνε μία κοινωνία διαμετρικά διαφορετική προς τις δυτικές κοινωνίες, διαμορφωμένες στο πλαίσιο άλλων χριστιανικών και στην ουσία αποχριστιανοποιημένων παραδόσεων[1].

Το γεγονός αυτό δεν είχε μόνο την ιδεολογική – πνευματική του διάσταση αλλά επηρέαζε σαφώς και τους πολιτικούς σχεδιασμούς των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων που, από πολύ νωρίς, είχαν αρχίσει να σχεδιάζουν την στάση τους απέναντι σε ένα νεοσύστατο νεοελληνικό κράτος. Δεν μπορεί να παραβλέψει κανείς πως μία πλευρά του Φιλελληνισμού βρισκόταν σε άμεση εξάρτηση από τις δυτικές κυβερνήσεις και εξυπηρετούσε κατά κύριο λόγο τα ξένα κρατικά συμφέροντα. Ακόμη και στα ευρύτερα λαϊκά στρώματα, που με μεγάλο ενθουσιασμό και ανιδιοτέλεια στήριξαν τον ελληνικό αγώνα, δεν μπορεί κανείς να αγνοήσει το γεγονός πως ελληνική υπόθεση παραμορφώθηκε καθώς αντιμετωπίστηκε με τα δικά τους πολιτιστικά δεδομένα. Διατυπώθηκε μάλιστα και η αξιοπρόσεκτη θέση ότι «ο Φιλελληνισμός ίσως ήταν παγίδα της αποκοπής των Ελλήνων της Τουρκοκρατίας από τους νόμιμους δεσμούς τους με την Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία»[2].

Ανεξάρτητα όμως από την στάση των Φιλελλήνων, μία στρεβλή αντίληψη για τον Φιλελληνισμό καλλιεργήθηκε και στον ελληνικό λαό. Η παρουσία των ξένων στην Ελλάδα καλλιέργησε την πεποίθηση πως η σωτηρία του Γένους χρειάζεται απαραιτήτως την ξένη βοήθεια, κάτι που οδήγησε σταδιακά στην απομάκρυνση από την εμπιστοσύνη σε αμιγώς ελληνικές δυνάμεις. Τον κίνδυνο αυτό επισημάνει με γλαφυρότητα και ο μακαριστός πατήρ Ιωάννης Ρωμανίδης γράφοντας:

«Δυστυχώς, ο μύθος των ξένων Φιλελλήνων είναι μία ψυχολογική ανάγκη του Γραικύλου[3], ο οποίος φοβείται να είναι κράτος χωρίς μανούλαν και πατερούλην. Ο Γραικύλος θέλει όχι συμμάχους, αλλά γονείς…δια την προστασία του νηπίου Έλληνος». Θέλει, όχι συμμάχους, αλλά γονείς»[4].

Το γεγονός είναι πως η εξαθλίωση του ελληνικού λαού και ο πόθος του για ελευθερία δεν άφησε ιδιαίτερα περιθώρια ανάλυσης των κινήτρων των Φιλελλήνων εκ μέρους του απλού λαού , κίνητρα που ήταν άλλωστε μικτά και ξεκινούσαν από τον ανιδιοτελή ιδεαλισμό μέχρι το κυνικό συμφέρον, ατομικό και πολιτικό. Στα πρόσωπα των Φιλελλήνων οι υπόδουλοι έβλεπαν μία ουρανόσταλτη λύτρωση και δεν συνειδητοποιούσαν πως πολλοί Φιλέλληνες δεν ήταν σε θέση να αποδεχτούν ολόκληρη την ελληνικότητα και όχι μόνο την κλασική αρχαιότητα. Δεν συνειδητοποιούσαν επίσης πως η φιλελληνική κίνηση αποτελούσε διαμαρτυρία και κατά του δικού τους απολυταρχισμού[5]. Και βέβαια, δεν ήταν εύκολο να διακρίνουν τους ιδιοτελείς στόχους ανέργων στρατιωτικών και κάθε είδους τυχοδιωκτών.

Η περίπτωση των Μισσιοναρίων

Ιδιαίτερη κατηγορία κρυφών πτυχών του Φιλελληνισμού αποτελεί και η δράση των

Μισσιοναρίων, δηλαδή των ιεραποστόλων προτεσταντικών Δογμάτων που βρέθηκαν στην Ελλάδα με σκοπό να εξυπηρετήσουν θρησκευτικά αλλά και πολιτικά συμφέροντα. Είναι πλέον γνωστό στην ιστορική έρευνα ότι οι φυσικές επιδιώξεις των Μισσιοναρίων στην Ελλάδα προχωρούσαν παράλληλα με τις επιδιώξεις της δυτικής πολιτικής στο μεσογειακό χώρο[6]. Αναρωτιέται ο καθηγητής Χρήστος Γιανναράς

«Δεν φαίνεται να διερωτήθηκαμε ποτέ γιατί οι λεγόμενες Μεγάλες Δυνάμεις δεν αρκούνται στην οικονομική και πολεμική τους ισχύ αλλά προσπαθούν και εξοδεύουν για την χρήση της γλώσσας τους και τη διάδοση της παιδείας τους σε όλες τις χώρες και την ενίσχυση των ιεραποστόλων τους»[7].

Η απάντηση δεν είναι δύσκολη, μόνο που δεν προέρχεται μόνον από κοινωνικό και πολιτικό σχεδιασμό. Πολλοί Φιλέλληνες ιδεολόγοι επιτέθηκαν στον οπισθοδρομικό, όπως έλεγαν, χαρακτήρα της ορθόδοξης εκκλησίας ο οποίος έχει μερίδιο ευθύνης για τα δεινά των Ελλήνων. Έκαναν λόγο για «ανόητα σχήματα και παιδιάστικες τελετές που έχουν αντικαταστήσει την εν Χριστώ αλήθεια»[8] ενώ στο ίδιο μήκος κύματος και οι Φιλέλληνες της Βοστώνης θα τονίσουν τον διεφθαρμένο χαρακτήρα της Χριστιανοσύνης στη Νότια Ευρώπη «που έχει θαφτεί κάτω από τεράστιο σωρό μυστηριακών τελετών»[9].

Στην περίπτωση αυτή, ο ελληνικός λαός αντέδρασε σχεδόν ενστικτωδώς. Θεώρησε του Μισσιοναρίους ως κάτι ξένο και παρέμβλητο, κρατώντας απέναντι τους στάση επιφυλακτική, που είχε ως αποτέλεσμα να μην καταφέρουν ποτέ να διεισδύσουν σημαντικά στις κατά τόπους ορθόδοξες κοινότητες[10]. Εξαίρεση αποτελούν τα καθολικά σχολεία, τα οποία λειτούργησαν συγχρόνως ως εκπαιδευτικά αλλά και φιλανθρωπικά ιδρύματα, προσελκύοντας πλήθος μαθητών, αρχικά των πιο φτωχών στρωμάτων και αργότερα της νεοσύστατης άρχουσας τάξης, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει πως υπήρξε συστηματικός προσηλυτισμός, καθώς, μεταστροφή Ορθοδόξων στην Καθολική Εκκλησία παρατηρήθηκε μόνον σε εξαιρετικά μεμονωμένες περιπτώσεις[11].

Παραπομπές:

[1] Πρωτ. Γεωργίου Μεταλληνού, «Κριτική θεώρηση των όρων ‘’Φιλελληνισμός’’ και ‘’Φιλέλληνες’’ (Πόσο Φιλέλληνες είναι οι ξένοι)» στο Ο διεθνής περίγυρος…, 81.
[2] Μαρία Μαντούβαλου, «Ρωμαίος-Ρωμιός και Ρωμιοσύνη», Μαντατοφόρος 22(1983), 53.
[3] Με τον όρο αυτό εκφράζεται η κατάσταση των απογόνων των αρχαίων Ελλήνων οι οποίοι έχουν συρρικνώσει τα πανανθρώπινα ιδεώδη του ελληνικού πολιτισμού και έχουν μεταβληθεί σε ασήμαντες υπάρξεις, φοβισμένες και

εγωκεντρικές πού απλώς αναμασούν τα ένδοξα μεγαλεία. Βλ.: http://www.elliniki-gnomi.eu/i-proelefsi-i-ennies-ke-i-simasia-to/ , 20/6/2021.

[4] π. Ιω. Σ. Ρωμανίδη, Ρωμαιοσύνη-Ρωμανία-Ρούμελη, Θεσσαλονίκη 2002, 217.

[5] Κυριάκου Σιμόπουλου, Ξενοκρατία-Μεσελληνισμός και Υποτέλεια, Αθήνα 1990, 468.

[6] π. Γ. Δ. Μεταλληνού, «’’Η κατ΄ Ανατολήν Δύσις’’. Ο ‘’μετακενωτικός ΄΄ ρόλος των Δυτικών Μισσιοναρίων στο Ελληνικό Κράτος», στο: Του ιδίου: Παράδοση και Αλλοτρίωση, Αθήνα 1986 (με επανεκδόσεις0, 279.

[7] Χρ. Γιανναρά, Η Νεοελληνική ταυτότητα, Αθήνα 1978, σ. 82.

[8] Κ. Μαρά, Η Ελλάδα της Ευρώπης. Ο Φιλελληνισμός ως πρώιμη μορφή ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης, εκδ. Γαβριηλίδης, Αθήνα 2015, 232.

[9] R. Chatfield, An appeal to the British public, in the cause of the persecuted Greeks and an earnest recommendation that an immediate subscription be opened for their support. London 1822.

[10] Μεταλληνού, Κριτική θεώρηση…, 88.

[11] Στέφανου Καβαλλιεράκη, Η «περίκλειστη» εκπαίδευση – Καθολικά Σχολεία και γυναικεία εκπαίδευση στην Ελλάδα του 19ου αιώνα, εκδ. Εν Πλω, Αθήνα 2018.

Πηγή: pemptousia.gr